Ifj. Kristó-Nagy István:

UJ SZELLEM SZEGEDEN

Mindeddig nem volt lehetőség arra, hogy hazánkban olyan egységes, minden ízében magyar, mégis korszerűen európai műveltség alakuljon ki, mely a vezetőrétegnek, középosztályunknak és a parasztságnak egyaránt tulajdona és amely műveltség hivatva van megfelelő társadalmi és politikai berendezkedést teremteni. Még a XIX. század magasrendű népies nemzeti kultúrája is idegenné lett az akkor uralkodó liberalizmus hatására. A háború után azonban újabb fejlődés indult meg, mely a nép érintetlen ősi kultúrjavaira akarja felépíteni az új magyar műveltséget. Az első vezető generáció, mely ezt az eszményt próbálta megvalósítani, Ady Endre, Szabó Dezső és Móricz Zsigmond nemzedéke volt. Ők hárman képviselték elsőnek ezt az irányt a magyar irodalomban, míg Bartók Béla és Kodály Zoltán a magyar népzenéből teremtette meg az európai zene új klasszicizmusát. Az uj magyar szellemiség kialakításában rajtuk kívül éppoly része volt a húszas évek ifjúsága két nagy tanítójának, Prohászkának és Szekfűnek, mint a népismeret mesterének, Győrffy Istvánnak és a fiatal „esszéíró nemzedék" legkitűnőbb tagjának, Németh Lászlónak. Prohászka Ottokár hozta a hitből fakadó emberiesség gondolatát, Szekfű Gyula a — sokszor túlerős — önkritikát, Győrffy népünk megismerését Németh pedig a mélyebb magyarság és igazi humanizmus összeegyeztetését. S hogy a magyarság lelki ébredése megtörténhetett, abban nagy részük volt a „népi íróknak", Tamásinak, Illyésnek, Erdélyinek, Veres Péternek és az erdélyiek szellemi vezérének, Kós Károlynak. Rajtuk kívül a fiatal írók, művészek, tudósok, politikusok egész sora dolgozott az új magyar szellemiség kialakításán. Ez az új szellemiség ugyanis nem csupán irodalmi vagy művészeti törekvésekből áll, egy irányban halad történetszemléletben, magyarságismeretben, politikában.

A népi kultúra értékeinek fölfedezése már a mult század végén megkezdődött. A néprajzi gyűjtők először csak a népművészet iránt érdeklődtek, figyelmük később a népi élet minden mozzanatára, s a háború után a néprajzi és anthropologiai vizsgálatok mellett a tájrajzra, társadalmi helyzetre, a néplélektanra és az egyes műveltségjavak funkciójára is kiterjedt. A nép életmódjának ez az alapos vizsgálata azt a megállapítást eredményezte, hogy a magyar parasztság nagy tömegeinek életszintje igen alacsony, szociális helyzete nem kielégítő. A fiatal irónemzedék sok tagja, a „falukutatók", egész sereg szociográfiai könyvben mutattak rá erre. A vizsgálat azután kiterjedt az egész magyar életre. Megméretett a mai magyar társadalom és könnyűnek találtatott. Közben a problémák egész sora vetődött fel, így a nemzetiségi kérdés, mely maga után vonta a magyarság fogalmának tisztázására történő kísérleteket. A magyar lélek közös ismertető jegyeinek meghatározó munkája még ma is folyik, s e téren Karácsony Sándornak sikerült megtalálnia a megoldást. A parasztromantikát pedig lassan felváltotta az az elgondolás, mely szerint a pusztulásnak indult paraszti életforma helyett új életlehetőséget kell adni a földmíves rétegnek, mégpedig a népi kultúrjavak felhasználásával. Ezen elindulva többen igyekeztek programmot is kidolgozni a parasztság fölemelésére, sőt e szellem hatására legújabban komoly gyakorlati kezdeményezések is történtek (öregségi biztosítás, kisbérleti törvény, családvédelem, népfőiskola). Mindebből láthatjuk, hogy az új magyar szellemiség egyetlen hatalmas frontot alkot. Ha más munkaterületen is, egy szellemben dolgoznak költők, írók, zenészek, művészeink, szociologusok, ethnologusok, sőt kis számban történészek, jogászok és politikusok is. A közös szellem ismertetőjegyeit a lehető legrövidebben a következőképen próbálom összefoglalni:

Az új magyar szellemiség elsősorban kiméletlen önvizsgálatot, saját valónkkal, hibánkkal, bűneinkkel való könyörtelen szembenézést kíván, hogy a jelen helyzetet megismerje. A szépítgetés nélküli vizsgálatból következik célja: a magyar élet átépítése népi alapon, a magyar észjárásnak s dunavölgyi hivatásunknak megfelelően. Az irodalom végezze az irányítást, haladjunk az Ady — Móricz — Szabó Dezső által megmutatott irányba. Ez a gondolat újítsa meg kultúránkat a sajátosan magyar népi kultúra és az általános európai műveltség összeegyeztetésével. Ez formáljon filozófiát, jogot, történetszemléletet, közoktatást. Ez alakítsa át a magyar társadalmat: el kell tűnjék az ellentét, mely magyartalan, vagy félig magyar gondolkodású felsőbb osztályaink és a parasztság között van. — Hogy mindezt elérhessük, a Quadragesimo anno megjelölte hivatásrendi államépületet kell megépítenünk. Az új rend államának legfontosabb tennivalója a jövedelemelosztás igazságosabbá tétele: földbirtokreform, telepítés és adóreform által. A parasztság fölemelését szolgálja közigazgatásunk és közoktatásügyünk reformja, népfőiskolák, szövetkezetek szervezése és a tömegek szociális gondozása is.

Ezekben az alaptételekben az új szellemiség minden képviselője, minden írója, egyesülete, folyóirata egyetért. Ez a szellem már a harmincas évek elején nagyjából kialakult, de viszonylag kevés híve volt. Az utolsó három év alatt azonban a felvilágosult keresztény fiatalság egész tömegei tették magukévá a gondolatot, a középosztály „disszidensei" és főként a paraszti származású ifjak, akik ma már, hála Istennek, nem mind tagadják meg fajtájukat. Lassacskán minden magyar tulajdonává válik, sőt még jött — magyar középosztályunkat is meghódítja, pedig a középosztályból eddig csak az osztály szemléletével szakított fiatalok fogadták el azt az új magyar életszemléletet.

Ezért nagyeljentőségű az is, hogy a Szegedi Egyetemi Ifjúság, mely a Horthy Miklós egyetem egységes diákszervezete, szintén az új magyar szellemiség szolgálatába akar állni. Nagyon tévednek, akik azt hiszik, hogy a SzEI „úri világot" jelent. Azok az egyetemi ifjak, akik csak a klubhelyiségért és a szendvicsekért léptek be, sürgősen hagyjanak itt bennünket. A diákproblémákon túl az egész nemzet problémáira is választ akarunk találni, hogy tudjuk helyünket és hivatásunkat. Lehetetlen, hogy az egyetem ifjúsága, mely a vezetőréteg utánpótlását adja, úgy kerüljön ki az életbe, hogy nem ismeri a helyzetet, nem ismeri a magyarságot, gondolkodásmódja idegen, sőt gyakran erkölcstelen, s a tennivalókkal sincs tisztában. Hát ezen akarunk mi változtatni! Tudjuk, hogy az egyetemi ifjúságnak nem feladata a politizálás, különösen nem a napi politika, mely az ország egyetemista tömegeit 1938-ban elbódította. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az egyetemi ifjúság elzárkózhat a magyarság nagy létkérdéseinek megtárgyalása elől. Az egyetem professzorai ex cathedra nem beszélhetnek ilyen kérdésekről, éppen ezért az ifjúság maga kell megtalálja a lehetőséget arra, hogy ismereteit ilyen irányban is kifejlessze, egyrészt saját körében való munkával, másrészt az új szellemiség íróinak megismerésével, meghallgatásával.

Természetesen mindez nem jelenti azt, hogy mi csak a távolabbi dolgokat nézzük, *csak* az egész magyarság dolgai érdekelnek. Sokkal kézenfekvőbb az egyetem ügye. Szociális lelkületet akarunk teremteni az egyetemen, az egyéni felelősség felkeltését. Óriási jelentőségű az, ha egyesek a SzEI-ben megismerkednek a közösség érdekében végzett munka jóérzésével. Vezetni, segíteni és alkalmazkodni egyaránt megtanulnak s erre a tudásra a jövő Magyarországának nagyon nagy szüksége lesz. — Magyarabbá szeretnénk tenni a magyar város egyetemét. Különösen az ifjúság közösségi munkájának reformját tartjuk fontosnak. Szórakozásainkban éppúgy a magyar értéket keressük, mint tanulmányainkban, ahol mindig az örök magyar lelket kutatjuk, vagy a magyar tájat akarjuk megismerni, s mindent mindig úgy nézünk, hogy a nemzeti újjáépítés szolgálatába állíthassuk. Nyilvánvaló, hogy a természettudományok éppúgy magyar érdeket szolgálnak, mint a filozófia, vagy akármely más tudományág. Tudnunk kell, hogy szakmabeli továbbhaladásunkkal mennyire szolgálhatjuk a „magyar szempontot." Hogy egy példát hozzak fel arra, hogy egészen elvont, látszólag a mával semmi közösséget fenn nem tartó tudomány is milyen fontos lehet, utalok Kerényi professzor ókor-tudományi előadásaira, melyek során a görögség csodálatos életét példának tárja napjaink magyarsága elé!

Még két dolgot szeretnék itt megjegyezni. Az egyik: nagy veszedelmet jelent az új magyar szellemiségre nézve, hogy vannak, akik egy-egy alapvető tételt átvettek az összefüggő országépítő tervből s ezzel magyarországszerte házalnak. Mivel azonban a mi mozgalmunk nem programm, hanem elsősorban lélek, meg kell tagadnunk minden félmegoldást, kompromisszumot, részben-elfogadást. Teljes győzelemre van szükség: új középosztályra, s mi ennek az egységes, magyar gondolkodású középosztálynak akarunk tagjai lenni. Nem érdekelhet bennünket, hogy a magyarság mai szellemi vezetői hol, milyen mozgalomban harcolnak, s hogy harcolnak egymás ellen is. Mi szintézist akarunk, át akarjuk hidalni az ellentéteket, ha megvan a közös szellemi alap. Személyi harcok nem érdekelhetik a fiatalságot. Mi minden író munkásságában a jót látjuk, nem a tévedést és tévelygést. Ami a magyarságnak és így nekünk is szól, azt meghallgatjuk, ami csak hadonászás, megmosolyogjuk.

A másik megjegyezni való: Természetes, hogy egyetemünk egész ifjúságában még nem tudatosulhattak ezek az elvek és célok. A többséget ma sem érdekli semmi más, mint saját maga kényelme, szórakozása, saját jövője. Vannak „szakemberek" is, akik — midegy, hogy érvényesülési vágytól, avagy a tudomány bűvöletétől vezérelve — saját szakjukba temetkeznek, s mással nem törődnek. Azonban — és ez a lényeg! — azok, akik tudnak és akarnak is gondolkozni, az elolvasott könyvek, viták és csalódások eredményeképpen ide kellett, hogy megérkezzenek. Reméljük, a szegedi egyetem ifjúságából lassan még többen fognak ide eljutni. Már ma is, ha nem számbelileg, de minőségben ők jelentik a többséget. Vallják, hogy mindenhez közünk van, semmi sem mindegy, legyen bár egyetem ügye, ország ügye, vagy „magánügy." S bár nem az érvényesülés emberei, ők vezetik a Szegedi Egyetemi Ifjúságot. Nem diktatura ez, csak a jobb győzelme. Végre egyszer nem az vezet, akinek legnagyobb a hangja, hanem az, akit erre az ifjúság hivatottnak érez. A minőség forradalma győzött Szegeden s hittel hisszük, hogy legalább a mi szűk körünkben az új szellemiség egyre divatosabb jelszava nem üres jelszó lesz, hanem mélyebb magyarság és tett!

Kedves Barátom!

Jövő hónapban abszolválok az egyetemen. Megegyeztünk Veled, mikor elsőéves voltam, hogy abszolutóriumkor értesítelek majd, hogy ugyanolyan „bolond" vagyok-e még, mint mikor elsőéves voltam. T. i. — ha még emlékszel — akkor azt mondtad, hogy az egyetem négy éve meg fogja törni az ideálizmusomat; hogy mire kikerülök az egyetemről, én is nevetni fogok azon, hogy van tisztalelkű ember, s én se leszek az; hogy mivel paraszti származású vagyok, vagy fölveszem a középosztályunk útálatos, üres szokásait (kézcsók, Don Juan-allürök, pikáns beszédmód, előkelő káromkodások, stb.) vagy pedig kinéznek az emberek maguk közül, s akkor számkivetett leszek.

Remélem, nem haragszol, hogy itt a nyilvánosság előtt felelek erre a beszélgetésünkre, de — tudod — a SzEI lapja szívesen segít nekem abban, hogy nagyot szolóan mondhassam meg Neked, ami a szívemen fekszik.

Az fekszik a szívemen, hogy Te és a hozzád hasonló sivárlelkű félemberek, félmagyarok igen nagy részben vagytok az okai annak, hogy mások is azzá válnak. Azoknak a fejlődő, nagyotakaró fiúknak, akik a gimnáziumból még úgy kerülnek föl az egyetemre, minden erőtökből a nyakukba kapaszkodtok és feneketlen üreslelkűséggel, cinizmustokkal húzzátok őket is a lustán heverők közé. Ti hevertek, semmit se tesztek, kis lelki dudvák vagytok és azért fáj nektek, ha magatok mellett szálfaembereket láttok nőni, mert az arra emlékeztet benneteket, hogy Nektek is szálfává kellett volna fejlődnötök, de Bennetek nem volt erő, akarás, napfeléhajlás és elcsenevészesedtetek.

A szörnyűség az a Ti eljárástokban, hogy ahelyett, hogy a munkátlan, tudatlan, felelőtlen voltotokkal féreállva hallgatnátok, még van képetek kiállni a középre és a dolgozó, értelmes, lelkiismeretes fiúkat nagy hangon lehurrogni!

Ti csak hézagok, hiányok vagytok az ifjúság testében, mert senkik vagytok és mégis ti akartok az ifjúság agyába jutni, s onnan a tagoknak parancsokat osztogatni!

Ez feküdi a szívemen négy évig, s most itt mondom meg ezt Neked, annak az ifjúságnak a lapjában, amely már velem együtt nem hallgat rátok.

Ezzel a mondattal már meg is feleltem az akkori beszélgetésünkre: igenis nem vált valóra az a szavad, hogy én is derékbatörök majd és „hagyok mindent futni."

Nem! Tanultam, dolgoztam a négy év alatt, s nemcsak magamért, hanem másokért. És ha még olyan sáros helyen kellett is ásnom: a lelkem tisztaságát megőriztem.

Hiszek most is hittel az Istenben és az emberben úgy, ahogy a vallásom tanítja és hiszek a magyarságban úgy, ahogy a legnagyobb magyaroktól és az életből tanultam. — Szóval még mindig olyan „bolond" vagyok.

S ha akarod tudni: — semmiért se cserélnék Veled!

Egy SzEI-s.